

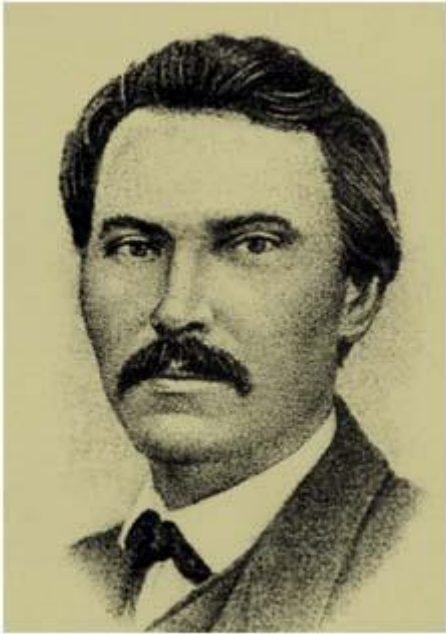

1834 – 1873

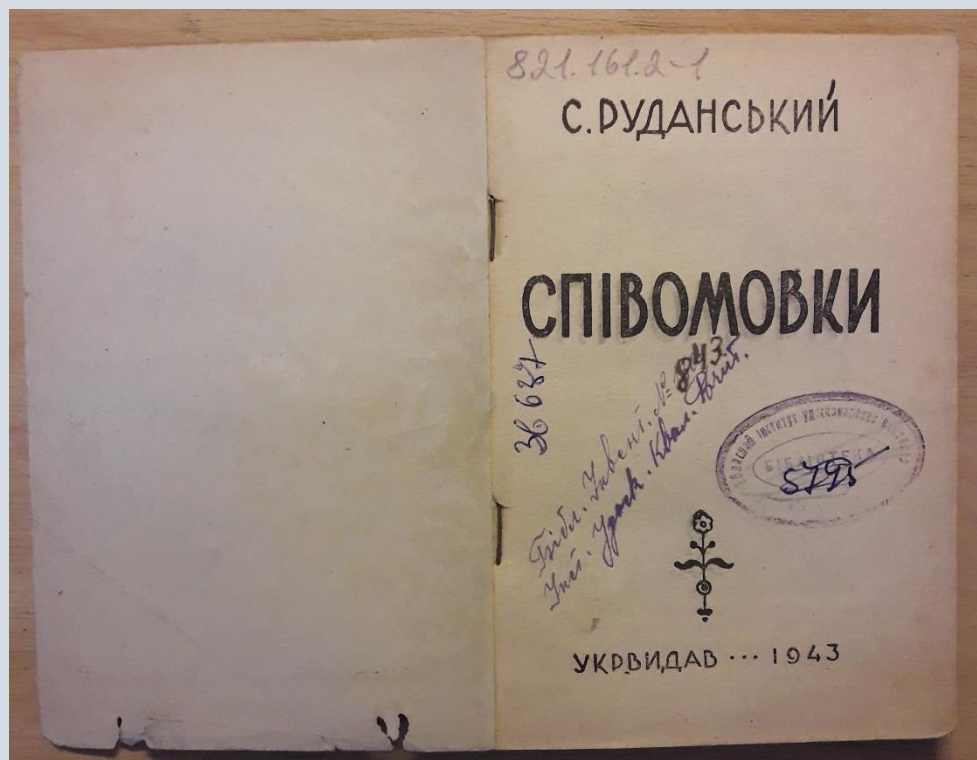
**Останній романтик в
українській літературі та його
співомовки**

6 січня 190 р. від дня народження

Степана Руданського

Степан Руданський

Руданський С. Співомовки / С. Руданський. – Укрвидав, 1943. – 125 с.: 1 л. портр.

Цій книжечці вже більше 80-ти років. Містить співомовки та байки. Як видно зі світлини, видана вона в далекому 1943 році, коли в Україні йшла війна з німецько-фашистськими загарбниками. Зберігається вона в бібліотеці ще з часу заснування інституту, як видно з інвентарного номеру №843, бібліотека лишень формувалася і налічувала мало книг.

Видана книга видавництвом «Укрвидав», на жаль не вказано міста. Очевидно десь в евакуації, оскільки у відомостях про видання вказана друкарня видавництва «Московский большевик». Додана передмова, в якій подається коротка інформація про поета та його творче життя. Доречно навести цю статтю. Цікаво, що рік народження С. Руданського подано як 1833 ще за старим календарем. Тепер датується 6 січня 1834 р. Стаття залишається в тому вигляді як в книзі, без змін.

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ

Степан Руданський (1833-1873) – визначний український поет-демократ, автор популярних на Україні сатиричних творів. Життя Руданського склалося дуже тяжко. З великим напруженням, бідуючи дістав Руданський вищу медичну освіту в Петербурзі. Захворівши на сухоти, Руданський передчасно помер в м. Ялті, на посаді лікаря. Він міг творити тільки уривками і величезна більшість його талановитих творів так і не побачила світу за його життя. Така сумна доля українського поета в царській Росії.

Руданський, живучи змалку серед подільського селянства, чудово знав український фольклор, він безмірно шанував поезію великого Шевченка. Отож, під впливом цих двох факторів, Руданський молодим хлопцем, ще з початку 50-х років, розпочав свою поетичну діяльність лірикою. У ліриці Руданського особисті, іноді навіть автобіографічні («Студент», «Сиротина я безрідний») мотиви найчастіше мають яскраве соціальне мотивування. Тяжке життя українського народу за часів кріпацтва виступає в таких загальновідомих віршах, як «Над колискою», «П'яниця», «Наука», «Голе, голе моє поле». І скрізь досить меланхолічний тон тих віршів інколи вриваються бадьорі звуки, що кличуть до роботи, до боротьби (відомий вірш «Гей, бики!»). Є, розуміється, і суто любовна тематика. Свої ліричні поезії Руданський оформляє то в плані української пісенної ритміки, геніально стилізованої Шевченком («Ой, вийду я у садочок»), то в плані ритмічних шукань російських пісень Кольцова («П'яниця») і Некрасова («Бодай тебе»), то в жанрі популярного тоді романсу (як відома пісня «Повій, вітре, на Вкраїну»). Лірика Руданського вперто шукає самостійних форм поетичного вислову навіть після геніальних творів Шевченка, і то – переконливий доказ талановитості молодого поета.

Найбільшого значення з поетичної спадщини Руданського на були його «співомовки», невеличкі гумористичні анекдоти-оповідки, немов безпосередньо вихоплені з життя народу і його багатого фольклору. Свої новелістичні співомовки

Руданський почав писати в кінці 50-х рр., коли народні маси скидали з себе ярмо кріпацтва і жахливі його пережитки. Він написав їх дуже багато, деякі з них він зовсім не призначав для друку.

Співомовки Руданського беруть свою тематику з життя українського, польського, єврейського, циганського народів, тобто народів, яких добре знало українське Поділля. Поет з неперевершеною дотепністю висміює соціальні і особисті риси різних верств цих народів, переважно панів, попів, ксьондзів, урядовців, крамарів, різних шахраїв, тощо. Руданський використовує фольклорні теми (з казок і народних анекдотів), з них деякі т. зв. Мандрівні, відомі серед різних народів (напр. «Гуменний»), але найчастіше дає просто концентровані побутово-реалістичні оповідки, утворюючи новий жанр в українській літературі.

Проти чого скеровує своє сатиричне жало український поет? Він виставляє на глум людям такі явища, як самодурство і хабарництво («Засідатель», «Там її кінець»), як грубість, некультурність і невдячність («Гуменний», «Лошак», «Нагорода», «Пан і Іван в дорозі», «Циган на толоці»), як скупість і життя за рахунок трудящих («Крива баба», «Піп на пущі»), як розпушта («Сам поїду», «Сповідь»), як пияцтво і ледарство («Добра натура», «Не мої ноги»), як шахрайство і обдурювання («Циган в огірках», «Гусак», «Варена сокира») та ін. Всі ці явища, осміювані Руданським були дуже характерні, типові для часів царизму. І крізь гумор, сміх, дотепність виступають у Руданського приниженість, бідність, голодування народу. Проте Руданський зовсім не показує народ зовсім безсловесним, покірливим, не здатним до боротьби за свої права. Навпаки, селянин у Руданського раз-у-раз перемагає пана, -- крамаря, попа («Пан і Іван в дорозі», «По чому дурні?», «Сповідь», Чого люди не скажуть»). Почуття власної гідності ніколи не покидає селянина Руданського. Коли поет дає показ пана або крамаря, тон його співомовок підноситься до сатири чи іронії; коли він бере тему з народного життя, то обмежується добродушним гумором («Не мої ноги», «Треба всюди приятеля» і багато інших, найкращих повісток). Це особливо підкреслює справжню народність співомовок Руданського.

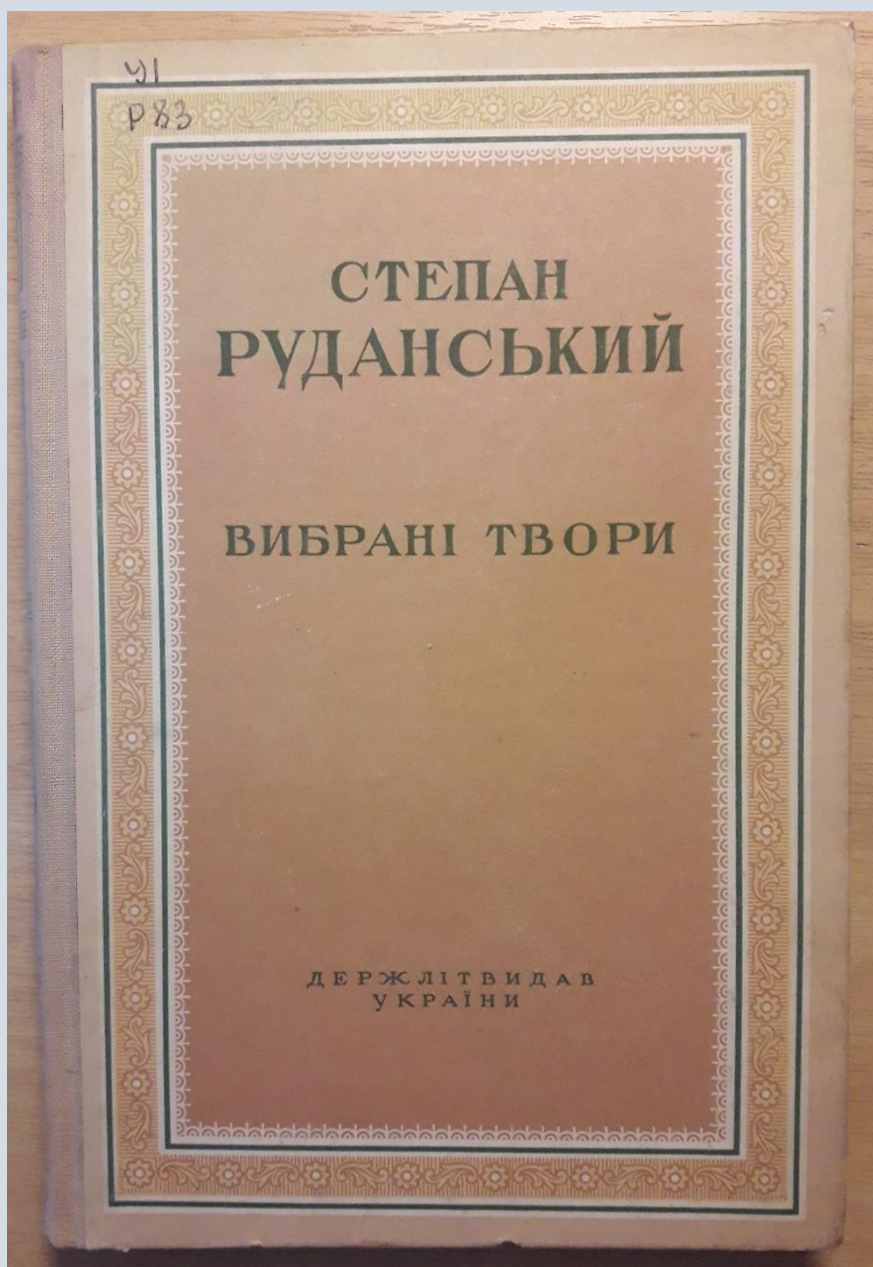
Співомовки, -- переважно коротенькі, часто чотирьох та трьохстрофні; вони раз-у-раз збудовані на окремому епізоді, і їх сюжетна напруженість несподівано розв'язується в кінцевій строфі, або й кінцевому рядкові, як в українській коломийці («Аби душа чиста», напр.). Лаконічний, але енергійний і захоплюючий діалог співомовок, забарвлених оригінальною подільською говіркою, -- один з елементів їх художньої майстерності.

70 років минуло з дня смерті поета-народолюбця Руданського. Але український народ ніколи не забуде Руданського, що був йому вірним сином і допомагав яскравим поетичним словом боротися за краще життя в тяжку для України пору.

Ол. Дорошкевич

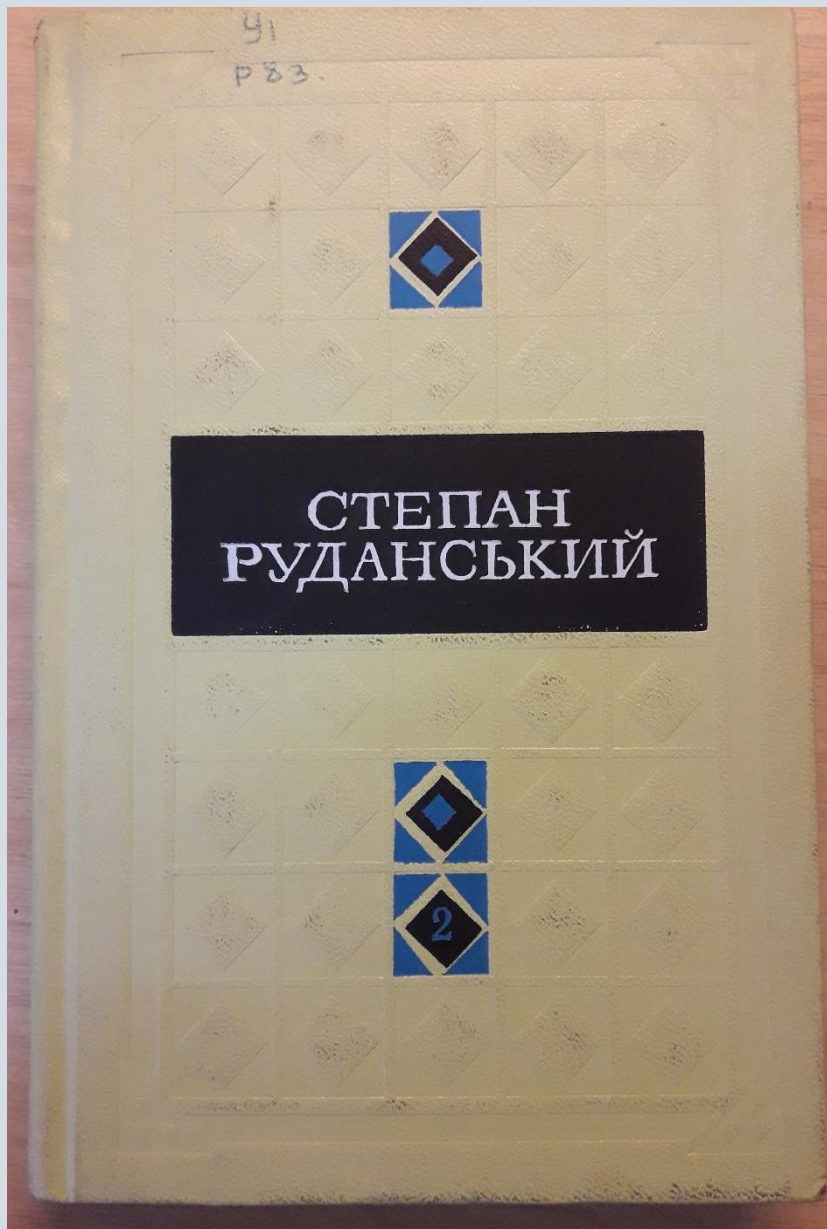
*Стаття написана в рік 70-річчя з дня смерті Степана Руданського (1943р.)
Україна не забула про поета навіть в час Другої світової війни.
Пам'ятаємо і ми, в час війни за свою незалежність від рашистської навали.*

Книги Степана Руданського, які зберігаються в бібліотеці ОІППО

Руданський С. Вибрані твори / С. Руданський; ред. О. Дяченко; худож. В. Стеценко.
– К. Державне видавництво художньої літератури, 1949. –158 с.

*До книги увійшли ліричні поезії, балади, гуморески-співомовки, байки та поема
«Ігор Сіверський!»*

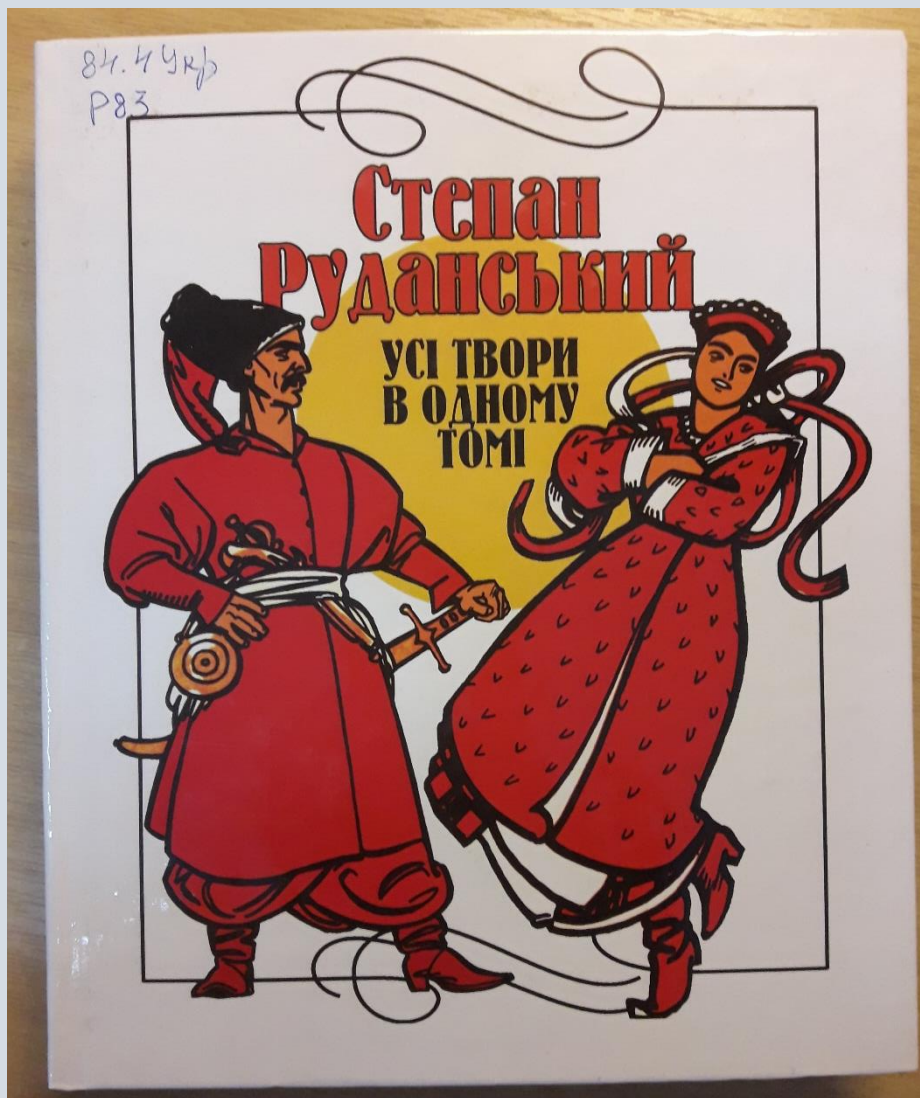

Руданський С. Твори: в 3 т. Т.3: Співи. Переклади та переспіви. Листи / С. Руданський; упоряд. та прим. В.А. Зіпи; ред. тому П.Й. Колесник. – К. : Наукова думка, 1973. –410 с.

Руданський С. Твори. Співомовки. Пісні. Приказки, Байки. Небилиці / С. Руданський; упоряд. і авт. передм. Л. Яхно; ред. Т. Сергійчук, -- К.: ВАТ «Видавництво «Київська правда», 2005. – 400 с.

Книга містить оригінальні твори класика української літератури

Руданський С. Усі твори в одному томі / С Руданський; уклад. Г. Латник; ілюст. А.Д. Базилевича та В.М. Куца. – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун». – 520 с. – (Поетична полицка «Перуна»)

У книжці вперше в історії української літератури вміщено всю спадщину українського поета-самородка Степана Руданського.

Бібліотека ОІППО

січень 2024 р.

